

továbbadta a pálmaágot társának, az erősebbnek. A legények egymásután dőltek ki a hosszú úton, de a pálma frissen és zölden, kézről-kézre szállt Marathon felé, amíg a staféta utolsó tagja letette Apolló isten oltárára.

Ebben a társaságban és ennél az asztalnál 15 jogásznemzedék képviselői ülnek össze. Véges erőnket és fogyatékos tehetségeinket egy nagy célratörés közössége kovácsolja össze megbonthatatlan egységgé. Ezért hiszek és bízom a végső győzelemben. Ha egyikünk kidől, helyébe lép a másik, a kifáradt generációt leváltja az utána következő, — de a magyar jogtudomány-pálmaágot hagyományos szépségében és mocsoktalan tisztaságában adjuk át egymásnak, amíg hódoló és diadalmas áldozatként. odajut majdan az örök jogeszme oltárára!

A gazdaadósságok.

I. A 14.900/1933. M. E. rendelet hatálya annak 40. §-a szerint 1935. október 31-ig tart. Akkor, midőn e sorok íródnak, bizonytalan, hogy mi fog történni október 31. után.

Az első közlemények szerint úgy a kormány, mint az ezen kérdésekben irányadó Magyar Nemzeti Bank felfogása szerint csak arról lehetne szó, hogy a jelenlegi ideiglenes állapotot a kormány meghosszabbítja és legfeljebb bizonyos részletkérdésekben módosítja az alaprendeletet és az azt kiegészítő intézkedéseket. A bakonyi minisztertanács után a miniszterelnök részéről tett kijelentésekből és egyéb közleményekből is azonban úgy látszik, hogy a kormány kebelében túlsúlyra emelkedett az ellentétes felfogás, az, amely meg akarja szüntetni a jelenlegi ideiglenes állapotokat, hozzá akar fogni a védettség leépítéséhez és a hitelt korlátozó intézkedések megszüntetéséhez.

Általános hiteléleti szempontokon kívül elsősorban a gazdák érdeke kívánja ezen átmenetinek szánt és a hitelt megbénító intézkedések leépítését. Addig ugyanis, amíg ezen erősen moratoriális ízű rendelkezések fennállanak, amíg a hitelélet nem tudja, hogy mi marad meg belőlük s mi tűnik el az efemer jogszabályok 1914 óta mérhetetlen tömegűre nőtt hekatombáiban, addig a gazda termelési hitelre a gazdálkodás belterjesebbé tételére szükséges tökeforrásokra nem számíthat. S amilyen mértékben szüksége van a gazdának, ugyanolyan mértékben nem nélkülözheti a gazdasági élet többi faktora sem ezt a rendezést. Nincs egészséges gazdálkodás, ha a gazdasági élet egyik főfaktora beteg, ha mesterséges intézkedésekkel hosszabbítjuk meg esetleg oly gazdasági alanyok életét, amelyek fenntartása a gazdaságnak, az egészséges hiteléletnek, sőt esetleg magának a beteg

gazdasági egyednek sem érdeke, — ellenkezőleg annak eltávolítása, a megérdemelt halál akadályainak elhárítása egy frisebb, egészségesebb gazdasági élet s ebben egészségesebb és ellentállóképesebb egyednek életrekelésének lehetőségét biztosítja.

De a tényekkel számolnunk kell! Végleges rendezés esetén is szükség van bizonyos átmeneti intézkedésekre. Ha pedig a kormányzat bölcsesége úgy találja, hogy még nem jött el a végleges rendezésnek ideje, még inkább kell értékesítenünk az elmúlt 2 esztendő tapasztalatait, reá kell mutatnunk a legkirivóbb hibákra s oly irányt kell adni az új, illetve módosító és kiegészítő szabályoknak, amely a lebonyolítás és nem a mai állapot perpetuálása felé vezet.

II. 1. Mindenekelőtt szólanunk kell azokról az intézkedésekről, amelyeket a rendelet meghosszabbításával kapcsolatban mint politikai pártok és mezőgazdasági irányú napilapok programmatikus követelményként állítanak fel. Ezek közül is a legfontosabbról: a gazdaadósok kamatterhének leszállításáról. A javaslatok szerint a védett és nem védett gazdák kamata 2- és 3%-ra szállíttassék le. Ami más szóval azt jelentené, hogy ma amikor az itt túlnyomóan érdekelt hitelintézetek hitel és betétkülönbözete már amúgysem éri el azt a mértéket, amely a vállalatok személyi és dologi terhei fedezésére szükséges, és amikor a vállalatok már ma is cca évi 11.5 millióval járulnak positive a gazdaságok rendezéséhez, (5610/1931. M. E. sz. rend. és 14.000/1933. M. E. sz. rend. 25. §-a), s kétésfélmillióval negative, vagyis a törvényi intézkedések folytán előállott kamatvesztés formájában, akkor olyan további terhek háríttassanak reájuk, amelyet ők mással, mint a betéti kamatláb csökkentésével ellensúlyozni nem tudnak. Reá mutassunk ennek következményeire? Leírjuk, hogy az uzsora mindig ott üti fel fejét, ahol a tőkék reális és legális úton való kamatoztatása nem lehetséges, hogy a pénzüzetek betétállományának fejlődése még mindig nem mutatja azt a képet, amely a tőkeképződés tényleges folyamatával arányban volna, hogy ez az intézkedés éppen a hitelképes gazdák alatt vágja a fát, a beteg és hitelképtelenek mesterséges előnyösítésével? Talán felesleges; ennek az intézkedésnek súlyos következményei olyan kézenfekvőek, hogy erre gondolni sem szabad.

Azt mondják azonban propagálói, hogy mindez a káros következmény elhárítható, ha a Nemzeti Bank a váltóleszámitolási kamatlábat megfelelően leszállítja. Súlyos tévedés! Megcáfolására elégséges egy adat: A vidéki pénzüzetek váltótárcájának 7.¼%-a, a fővárosi pénzüzetek váltótár-

cájának $6\frac{1}{2}\%$ -a adatott tovább a Nemzeti Banknak. Igaz, hogy a vidéki intézetek váltóanyagának egy része a fővárosi intézeteken keresztül eljut a Nemzeti Bankhoz, de ez ismét csak egy töredék, amely a fenti százalék tételt talán emeli, $4\text{--}5\%$ -kal, de a kérdés magvát nem érinti. Gondos számítások azt mutatják, hogy a visszleszámítolási kamatláb le szállítása az intézeteket érhető kamatvesztéségnak legfeljebb $\frac{1}{15}$ -ét hozná be.

Ez tehát nem megoldás; aminthogy minden olyan megoldás, amely az egyik termelési ág baját, betegségét egy másik termelési ág költségén kívánja gyógyítani, a beteget nem gyógyítja meg, de az egészségeset is elveszejtí.

2. Egy másik ilyen nyomatékos helyről propagált javaslat, hogy oly esetekben, mikor törlés folytán megszűnt a védettség, ennek hatálya újból állíttassék vissza. Ez elől maguk a hitelezők sem zárkóznának el, ha a visszaállítás iránti kérelem benyújtása záros határidőhöz köttetnék s e határidőn belül az adós az összes elmaradt, a fennálló szabályok szerint kötelezett szolgáltatásokat megfizetné.

Annak ellenére, hogy ily intézkedés nem jelentene újabb gazdasági bajt, vagy legalább is a meglevőket nem szaporítaná, — ezt sem tudnók helyeselni. Meggyőződésünk szerint minden további intézkedésnek a leépítés felé kell haladni, nem szaporítani, de csökkenteni kell a védett adósok számát. A védettség bekövetkezett megszüntetése az alább még érinteni kívánt jelenlegi bírói gyakorlat mellett mindenkor nagyfokú adósi rosszhiszeműségre mutat. Objektív bajok esetén a jogszabályok és gyakorlat segítséget nyújt. A rosszhiszemű adósok védelmének egyszer meg kell szűnni. Fel nem becsülhető a pszichológiai hatása és előnye minden olyan szabályozásnak, amely nem hagy fenn kétséget aziránt, hogy csak a hibáján kívül bajba jutott s abból minden ereje megfeszítésével kifelé törekvő adóson hajlandó segíteni az állam.

De ebből a szabályból súlyos inkonsequenciák is származnának. A védettség megszüntetésével rendszerint az illető ingatlanok elárverezése karöltve járt. Mi lesz ezekkel? Hogy egyeztethető össze a legegységibb igazsággal, hogy az egyik esetben, — mert a telekkönyvi bíró szorgalmasabb s a hitelező ügyvédje fürgebb, — elárverezés folytán a védettség nem állítható helyre, — a másik esetben pedig, a gazdán kívül álló tényezők ellenkező magatartása folytán, élvezzi egy kivételes jogszabály minden előnyét.

3. A gazdák hitelszerzési lehetőségeinek emelése céljából ismételten javasolták, hogy tőketörlesztés esetén a jelzálogul lekötött ingatlanok arányos része tehermentesíttes-

sék. Ily szabály meghozatala felette veszedelmes volna. A Jt. 38. §-án túlmenően a hitelezőt terhelni nem lehet, mert ez azt eredményezheti, hogy az imperatív szabály folytán az ingatlan legértékesebb része szabadul fel s a megmaradt fedezet értéke aránytalanul csökken.

III. Ha fentebb arról szóltunk, mi az, amit nem szabad tenni, kíséreljük meg az alábbiakban néhány intézkedésen keresztül a pozitív javítás és javulás útjaira reá mutatni.

Altalánosságban ki kell emelnünk, hogy mindezek az intézkedések és javaslatok azt célozzák, hogy az adósi morál emeltessek. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy minő közgazdasági károkat okoz az a lépten-nyomon hallható vélemény, hogy végső soron a gazdaadósságokat „úgy is el fogják engedni”. Evvel a „néphit”-tel szembe kell szállni, mert destruáló és demoralizáló ereje le nem mérhető. Végső soron az adott szó hitelét, minden gazdálkodás leg-egyszerűbb, de legalapvetőbb forrását mérgezi el.

I. Amint általában igen súlyos nehézségei vannak a mezőgazdasági *kényszeregyezség*nek, de igen szép eredményt produkálnak az esetről-esetre történő egyezségek, ép úgy mód adandó arra, hogy ott, ahol a hitelező meggyőződött, s az illetékes bizottságot meggyőzte arról, hogy időközben az adós fizetőképessége emelkedett (magasabb bért kap, nagyobb a hozama, gyümölcsös termővé vált, stb., stb.) ott a visszafizetés üteme gyorsítható legyen. Ez csak látzólagos hitelezői érdek; a valóságban adósi érdek. Amennyivel többet fizet a minimumnál vissza, annak többszörösével emelkedik hitelképessége.

2. A gazda fizetési kötelezettsége mértékét a kataszteri tiszta jövedelem határozza meg. Ettől ma eltérésnek nincs helye. A kataszteri tiszta jövedelmek megállapítása óta nagyot fordult a világ. Malom és mezőgazdasági szeszgyár és egyéb mezőgazdasági ipari üzem áll az egykor terméketlen puszta homokon, prima szőlő terem ott, ahol a kataszteri tiszta jövedelem az eredeti terméketlen futó homok után lett megállapítva s. i. t. Lehetnek viszont fordított esetek is. Elkerülhetetlennek látszik a kat. tiszta jövedelem helyett a forgalmi érték bevezetése legalább is fakultative. S ha ez megállapított, ezen érték $\frac{1}{4}$ -e, $\frac{1}{2}$ -e vagy $\frac{2}{3}$ -a véendő a számításnál alapul a 15-, 30-, 40-szeres szorzat helyett. Ez a megoldás a számítást is jóval egyszerűsíténé, különösen eltérő terhelésű birtoktesteknél (l. bővebben e kérdésre dr. Nyulászi János cikkét Polgári Jog X. évf. 6. sz. 1934. június).

3. Fölmerült az a gondolat, hogy az eddigi jogszabályok által nyújtott s a 10 holdon aluli tartozásokra vonat-

kozó ú. n. beváltási rendszer a 20 holdig terjedő gazdaságokra is kiterjesztessék. Fentebb elfoglalt álláspontunkból következik, hogy e javaslatot elvetendőnek tartjuk. Nem csupán a normális állapotokra való átmenet gyorsításának mélyen átértett kívánalma okából, de azért is, mert ez csak más már amúgy is súlyosan terhelt gazdasági ágak újabb terhelése útján volna csak megvalósítható. Ha azonban erre mégis elszánná magát a kormányzat, mulhatatlanul szükséges volna akként intézkedni, hogy az adós ez összeget mérsékelt, $2\frac{1}{2}$ —3% mellett 30 év alatt visszafizetni tartozik.

4. Minden merev szabályozásnak elkerülhetetlen következménye, hogy nem intencionált következményekkel jár. Számptalan példa hozható fel, hogy állami tisztviselők, ügynők, katonatisztek, stb. stb. véletlen fordulatok (pl. örökség) miként kerültek egyik napról a másikra a védett gazdák körébe. Továbbá messzemenő következményekkel jár az az intézkedés is, hogy a védettség feltétele az, hogy a gazdaadós jövedelme nagyobb részt mezőgazdasági jövedelemből kell, hogy származzék. Ez kettős igazságtalanságot rejt magában. Elsősorban azt, hogy közömbös, hogy mennyi a mezőgazdaságon kívüli jövedelem, — csak az fontos, hogy a mezőgazdasági pár pengővel több legyen, másodsorban és ebből folyóan azt, hogy az a kisgazda, aki mint útkaparó havi 80 P nyugdíjat kap, nem veheti igénybe a védettséget 900 pengős mezőgazdaságból eredő jövedelem mellett, de az a földbirtokos, akinek 100.000 pengő mezőgazdaságból eredő jövedelme van, s 80.000 pengős járadékot élvez: egyéb feltételek esetén igénybeveheti annak minden kamatmérséklési, s állami hozzájárulási kedvezményével együtt. Helyesnek kell elfogadnunk tehát azt a javaslatot, amely ezen anomáliákat generális rendelkezéssel olyképp kívánja megszüntetni, hogy kimondassék, hogy nem tekinthető gazdaadósnak, s a kedvezményekre igényt nem tarthat, kinek nem mezőgazdaságból eredő oly jövedelme van, amely az ő és eltartásra törvény szerint jogosult hozzátartozói eltartására elégséges.

5. Igen sok és komoly hiányosságot mutat fel a bírói gyakorlat. E ponton mulhatatlanul segítségre van szükség. Csak néhány példát kívánunk az alábbiakban felhozni:

a) A megújítási váltó (14.000/1933. M. E. sz. rend. 5. §. 5. bek.) fogalmát bíróságaink különbözőképen magyarázzák. Van olyan felfogás is, amely szerint a megújítási váltón nem kell az alapváltó valamennyi aláírójának szerepelni, elég, ha az alapügylet egyenes adósa aláírták. Ez nyilvánvalóan helytelen álláspont. Kimondandó volna, hogy

a megújítási váltónak az összes aláírásokkal ellátott, az eredeti váltóval azonos tartalmú, csupán a lejárát tekintetében eltérő váltó tekinthető.

b) A határidők betartása tekintetében kifejezésre kellene juttatni, hogy a rendeletben szabott határidő be nem tartása jogvesztő körülményekkel jár. Erre azért volna szükség, mert e részben igen nagy jószívűséget és bőkezűséget tapasztalunk bíróságaink részéről. Így a fentemlített aláírások megszerzésére még ott is, ahol azok szükségét a megújítási váltó fogalmához elismerik, — halasztást adnak, holott azoknak a lejáratkor meg kellene lenniök. Az árverés elhalasztása iránti kérelemhez a R. 22. §-a értelmében csatolni kell a halasztási kérelem megalapozására szolgáló bizonyítékokat. Az még rendjén volna, hogy a R. intézkedésével ellentétben a meghallgatás alkalmával történő igazolást elfogadják bíróságaink; azonban gyakori eset, hogy a meghallgatás alkalmával halasztást, sok hetes halasztást adnak a bizonyítékok bemutatására.

Az árverések elhalasztása tekintetében imperative írja elő a R. 21. §-a, hogy az árverési határidő első felében kérendő. Bíróságaink e szabályt ép oly lazán kezelik, mint azt a Pp.-beli szabályt, amely előírja, hogy az előkészítő iratok a tárgyalási időköz első felében nyújtandók be, elfelejtve, hogy itt egy egész kivételes kedvezmény nyújtásáról van szó. Kimondandó volna, hogy a határidő praclusiv terminus.

Előfordult, hogy bíróságaink elhalasztották az árverést, amikor a hitelező igazolta, hogy adós a R.-ben előírt szolgáltatást nem teljesítette, s határidőt szabtak adósnak az utólagos teljesítésre. Ez nyilvánvalóan contra legem eljárás.

c) Módosítandó a 16.200/1933. M. E. sz. rend. 24. §-a. Minthogy eszerint a védettség megszüntetésének kérelmezésének esetén 15 napon belül tűzendő ki a meghallgatási határnap, többször fordult elő, hogy a kitűzés megtörtént 15 napon belül, de a határnap több hónappal későbbre adott. Általában kimondandó, hogy a meghallgatásnak a kérelem beérkeztétől számított legkésőbb 30 napon belül meg kell történnie.

d) Széles körben fogadják el bíróságaink a halasztási kérelmek alapjául szolgáló aszálykár, marhahullás, stb. bizonyítására a községi bizonyítványokat. Anélkül, hogy ezeknek általánosságban hiteltérdemlőségét érinteni akarnók, elengedhetetlenek tartjuk ezeknek az adóhatóságok általi láttamozását. A kapcsolatos állami érdek, s az állam által hozott áldozat ezt a párhuzamos intézkedést mindenképp indokolja.

e) Az adósnak, mint zárgondnoknak bevezetése a legrosszabb eredményekre vezetett. Ez már nyilvánvaló volt a 34.000/1931. I. M. sz. rend. meghozatala alkalmával. Feltette nagy altruizmust és pártatlanságot tételezett fel a törvényhozó a bajbajutott adósokról. Miután a védett birtokosok javára ez az intézkedés nem áll fenn, (14.000/1933. M. sz. rend. 39. §. 2. bek.) azokban a kategóriákban vonja el a hitelezői fedezetet, amelyet a gazdavédelem a hitelezőknek meghagyott.

Ha azonban — bár nem hisszük — a törvényhozás ez institutiot fenntartani kíváná, úgy a rendelkezés törvényhozási módosítása és a bírói gyakorlat megszorítása elengedhetetlen követelmény. A rendelkezés szerint a végrehajtást szenvedő a szokásos zárgondnoki díjak mértékét *lényegesen meg nem haladó* összeg erejéig használhatja fel a zárlati jövedelmet saját és háznépe létfenntartási költségei fedezésére. Azt hisszük, a legegyszerűbb méltányossági követelmény, hogy a végrehajtást szenvedő lényegesen a zárgondnoki költségeken alul maradó összegért végezze a zárgondnoki teendőket, ami nem, vagy alig egyéb, mint az őt, mint gondos gazdát terhelő kötelességek. Külön büntetni a hitelezőt, mert adósa nem fizet, csökkenteni a fedezeti alapját, hogy az adós szabadabban, sőt egész szabadon mozoghasson: talán mégis túlmegy a szokásos adósvédelem keretein.

De erre sem volna szükség, ha bírói gyakorlatunk kellő szigorral kezelné a kapcsolatos rendelkezést, amely szerint ezt a végrehajtást szenvedőt illető zárgondnoki jövedelemrészről a bíróság az élet fenntartásához multhatatlanul szükséges mértékre köteles korlátozni. Ez abszolút mérték, amely — ellentétben a bírói gyakorlattal — az elemi életfenntartási szükségleteknek az egész országban átlagosan egyenlőn mozgó mennyiségében áll. Epen ezért ennek maximális összegét a családtagok és a törvényszerint eltartásra kötelezettek számának figyelembevételével a törvényhozás megállapíthatná.

f) Törvényhozási intézkedést kíván a megújítási váltók adása folytán az alapváltók kiszolgáltatása kérdésében dogmatice csak helyeselhető bírói gyakorlat. Az alapváltó alapján a hitelező perelt, a bekebelezett tételre végrehajtási jogát feljegyeztette, majd az alaprendelet 4. és 5. §§-ai alapján megújítási váltót adott és jogszerűen visszakövetelte és kapta az alapváltót; a hitelezőnek az alapügyletből eredő végrehajtási joga novatio folytán megszűnt, sőt az alapügyletből eredő minden igénye; kétségtelen, hogy az ellenkező jogi álláspont indokolható és elfogadható. De már maga az,

hogy ilyen vita felmerülhet, szükségessé teszi, hogy jogszabály mondja ki, hogy a gazdaadóságok rendezésére adott megújítási váltó adása novatiot nem képez és az alapváltó alapján szerzett végrehajtási jogot el nem enyészteni. Az eljárás folytatása esetén az alapváltó egyszerű másolata, s a váltóadónak az alapváltók átvételét elismerő nyilatkozata mindenben pótolja az eredeti váltót.

IV. A legfontosabb problema azonban, melynek megoldása nem igen látszik halaszthatónak a 14.000/1933. M. E. sz. rend. 16. §-ában kilátásba helyezett egyezségi eljárás szabályozása. Nem véletlen és nem a kormányzat nemtörődömsége, hogy ez az intézkedés még mindig hiányzik. A kérdés nem látszik megoldhatónak a telekkönyvi alapvető szabályok áttörése nélkül. Ez azonban ma már elkerülhetetlennek látszik, s tekintettel arra, hogy egy viszonylag szűk körre vonatkozik (R. 16. §. 1. bek.) kisebb bajt fog okozni, mint az az állapot, amely a gazdasági élet egészséges testén ezen élőhalott részeket mesterségesen fenntartja. Ha a különféle megoldási módok között válogatunk (l. Dr. György Ernő cikkét Polg. Jog. X. évf. 5. sz. és u. ott „A mezőgazdasági magánegyezség” c. cikket) legkívánatosabbnak látszik egy oly megoldás, amely a hitelezőket kedvezményezi és serkenti az egyénenkénti individuális egyezségkötésre. A megoldás nem képzelhető másként, mint hogy e kategóriánál az állam esetleg egy 10—15 évre elhalasztott segítség formájában az elengedett összeg egy részét azokkal a hitelezőkkel szemben, kiknek az ingatlan mai becsértéke fedezetet nyújt, átvállalja. Ez a megoldás a kárt az összes érdekelték között megosztja, s a legmértányosabbnak tekinthető. Kétségtelen, hogy a megoldásban az egyedüli vesztes — az állam. Azonban még mindig olcsóbb, jobb és megnyugtatóbb egy ily megoldás, mint egy birtok felvevő szerv létesítése, amely végső soron a megoldás egész terhét az államra hárítaná át.

Dr. Huppert Leó.

JOGALKOTÁS.

Uj jogszabályok.

A különleges alakban és néven forgalomba hozott áruk (márkacikk) árának védelmére vonatkozó megállapodások tárgyában kibocsátott, 1935 június 12. napján hatályba lépett 5999/1935. M. E. számú rendelet. (B. K. 132. sz.)

Olyan megállapodásokra, melyek a márkacikkek meghatározott áron való árusításának biztosítása végett köttetnek, az 1931. évi XX. t.-c. rendelkezései alkalmazandók a következő eltérésekkel: